

**ZAŁOŻENIA ORGANIZACYJNE, PROGRAMOWE ORAZ FINANSOWE
ROZWOJU
MUZEUM ARCHEOLOGICZNO-HISTORYCZNEGO
W STARGARDZIE W LATACH 2022-2028**

1. Zarys historii, podstawy prawne organizacji i działalności MAH
2. Podstawowe założenia i kierunki rozwoju oraz działalności MAH w latach 2022-2028
3. Gromadzenie i przechowywanie zbiorów
4. Konserwacja zbiorów
5. Działalność naukowo-badawcza oraz wydawnicza
6. Edukacja i upowszechnianie
7. Działalność wystawiennicza
8. Rola MAH dzisiaj i w przyszłości
9. Zarządzanie MAH oraz finansowanie
10. Podsumowanie

1. Zarys historii, podstawy prawne organizacji i działalności MAH

Tradycje muzealnictwa stargardzkiego sięgają końca XIX w. Jednak decyzję o utworzeniu Muzeum Miejskiego (*Städtisches Museum*) podjęto 19 listopada 1908 r. Natomiast 28 czerwca 1939 r. otwarto Muzeum Regionalne (*Heimat-Museum des Kreises Saatzig*), którego kierownikiem był dr Hans Siuts. Powojenna placówka muzealna powstała dopiero w 1960 r., stąd dotychczasowe eksponaty, jak i wiele innych zabytkowych artefaktów, trafiło do zbiorów innych placówek muzealnych. Powstanie nowego stargardzkiego Muzeum to głównie inicjatywa osób skupionych wokół Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego oraz ówczesnej dyrekcji Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie. Pierwszą siedzibą naszej instytucji była Brama Pyrzycka, w której ze względu na niewielką powierzchnię ekspozycyjną czynne były jedynie dwie prezentacje stałe: wystawa historyczna obrazująca dzieje Stargardu i Ziemi Stargardzkiej oraz wystawa militariów. W tym czasie funkcję kierownika Muzeum objął Władysław Niemierowski. Natomiast kolejnymi kierownikami/dyrektorami Muzeum byli Krystyna Loose, Antonina Manna i Sławomir Preiss. W lipcu 1966 r. zbiory i wystawy przeniesiono do nowej siedziby przy Rynku Staromiejskim. Od tej pory Muzeum mieściło się w Odwachu i sąsiadującej z nim kamienicy przy Rynku Staromiejskim 3. W latach 80. odrestaurowano z przeznaczeniem na cele muzealne Basteję, będącą elementem późnośredniowiecznych obwarowań miejskich. W latach 90. Muzeum stało się instytucją wielodziałową, a w 2013 r. dokonano jej reorganizacji i zmieniono nazwę na Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie (dalej: MAH w Stargardzie).

Muzeum jest miejską instytucją kultury, wyodrębnioną pod względem prawnym i ekonomiczno-finansowym, której organizatorem jest Gmina-Miasto Stargard. Muzeum jest samorządową instytucją kultury wpisaną do rejestru instytucji kultury prowadzonego przez Gminę Miasto Stargard, pod pozycją nr 1 z dnia 20 marca 1992 r. Głównymi stanowiskami kierowniczymi w instytucji jest Dyrektor i Zastępca Dyrektora ds. Naukowych. MAH w Stargardzie jest placówką wielodziałową. W jej skład wchodzi: Dział Archeologii z Pracownią Konserwacji, Dział Historii i Badań nad Społecznością Lokalną, Dział Dokumentacji Zabytków, Dział Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji, Biblioteka oraz Dział Administracyjno-Gospodarczy i stanowisko Głównego Księgowego. Zgodnie z art. 11 Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 2020 poz. 902, 2021 poz. 1641) przy MAH w Stargardzie powołana została Rada Muzeum. Sprawuje ona nadzór

nad wypełnianiem przez Muzeum jego powinności wobec zbiorów i społeczeństwa, a w szczególności nad realizacją celów określonych w art. 1 wspomnianej ustawy oraz ocenia, na podstawie przedłożonego przez dyrektora Muzeum sprawozdania rocznego z działalności, funkcjonowanie muzeum oraz opiniuje przedłożony przez dyrektora roczny plan działalności.

Obecnie MAH dysponuje kilkoma nieruchomościami wykorzystywanymi na działalność statutową. Są to Odwach oraz Kamienice położone przy Rynku Staromiejskim 2-3, stanowiące własność Gminy-Miasto Stargard, a pozostające w trwałym zarządzie MAH w Stargardzie na czas nieokreślony. Oprócz tego Muzeum posiada Kamienicę przy Rynku Staromiejskim 4 będącą własnością MAH w Stargardzie z gruntem w wieczystym użytkowaniu oraz Basteję w Parku Piastowskim 1, która jest własnością Gminy-Miasto Stargard i pozostaje w trwałym zarządzie MAH w Stargardzie na czas nieokreślony, Bramę Pyrzycką przy ul. Mieszka I 1a, będącą własnością Gminy-Miasto Stargard, zarządzie STBS, która została użyczona na podstawie umowy dla MAH w Stargardzie na okres od 24.09.2019 do 23.09.2022 r., Magazyn Zabytków Archeologicznych w budynku Szkoły Podstawowej Nr 11, os. Zachód B 15, który MAH w Stargardzie posiada w trwałym zarządzie na czas nieokreślony.

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie działa na podstawie:

- 1) Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2001 Nr 142 poz. 1591 z późn. zm., 2021 poz. 1372 tekst jednolity);
- 2) Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. 2020 poz. 902, 2021 poz. 1641);
- 3) Ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 poz. 194);
- 4) Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. 2021 poz. 710, 954);
- 5) Statutu Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie Szczecińskim (Dz. U. Woj. Zachodniopom. 2013 poz. 1863).

2. Podstawowe założenia i kierunki rozwoju oraz działalności MAH w latach 2022-2028

Muzeum przez ostatnie dwadzieścia lat stało się ośrodkiem opiniotwórczym w zakresie badań nad przeszłością miasta, regionu i społecznością Stargardu, pełni rolę kulturotwórczą, edukacyjną oraz buduje i utrzuca tożsamość z Miastem i jego przeszłością. Muzeum dzięki zakresowi swojej działalności i zespołowi pracowników stało się istotną placówką wystawienniczą i ośrodkiem badawczym o zasięgu ponadregionalnym, gdzie jednak najważniejsze jego cele związane są z miastem Stargard i Ziemią Stargardzką. W związku z kryzysem pandemicznym, który dotknął niemal wszystkie instytucje kulturalne na świecie i w Polsce, a w tym i MAH w Stargardzie, podstawowym założeniem dyrektora Muzeum jest podjęcie starań, aby odbudować nadwątlony potencjał kadrowy jednostki. Liczba pracowników uległa redukcji, co obecnie uniemożliwia spełnienie podstawowych działań statutowych do jakich należy m.in. udostępnianie wystaw. Planowana reorganizacja nie generująca zwiększania zatrudnienia pozwoli na stabilizację ciągłości funkcjonowania jednostki. Proces restrukturyzacji powinien iść w parze z podwyższeniem standardu i modernizacją głównej siedziby Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie, położonej przy Rynku Staromiejskim, gdzie sale wystawowe i biura nie spełniają współczesnych standardów. Należy także zwiększyć powierzchnię użytkową kompleksu muzealnego o adaptację piwnic i poddaszy na cele edukacji muzealnej, biur i pracowni działów merytorycznych. Warto zdawać sobie sprawę, że otoczenie znacząco wpływa na zachowania ludzkie. Stąd jako jeden z czynników podnoszących wartość samooceny kadry oraz jakość usług należy upatrywać w potrzebie rewaloryzacji miejsca pracy. Z tego powodu w 2019 r. dzięki dofinansowaniu Gminy-Miasto Stargard wykonano dokumentację projektowo-kosztorysową remontu i modernizacji budynków MAH w Stargardzie oraz adaptacji strychów w obiektach przy Rynku Staromiejskim 2-4 i w marcu 2020 r. złożono wniosek aplikacyjny do Programu „Kultura” Działanie 1. „Poprawa zarządzania dziedzictwem kulturowym” w ramach MF EOG 2014-2021. Pomimo pozytywnej oceny formalnej i merytorycznej wniosek nie otrzymał dofinansowania. W związku z tym należy podjąć działania zmierzające do pozyskania środków w ramach innych programów, np. unijnych.

Według bieżącej oceny niezbędnymi warunkami umożliwiającymi rozwój funkcjonowania MAH w Stargardzie są:

- pełniejsze wykorzystanie potencjału intelektualnego i materialnego Muzeum,
- systematyczne powiększanie liczby muzealiów, w tym zabytków o wyjątkowym charakterze związanym z tradycją lokalną oraz ich konserwacja,
- publikacja muzealiów własnych w ramach tematycznej serii wydawniczej „Katalogi zbiorów”,
- przeprowadzenie procesu digitalizacji zbiorów z wykorzystaniem m.in. fotografii, skanowania (w tym skanowania 3d) i udostępniania wyników na stronie internetowej oraz współpracy z serwisami FBC i Europeana,
- spełnienie warunków odpowiedniego przechowywania i eksponowania zbiorów, m.in. poprzez stworzenie nowego magazynu eksponatów historycznych, artystycznych i etnograficznych oraz modernizację budynków Muzeum przy Rynku Staromiejskim,
- rozwijanie i upowszechnianie działalności naukowej, której celem jest tworzenie szerokiej płaszczyzny wymiany myśli naukowej w różnych dyscyplinach wiedzy,
- stworzenie warunków dla organizowania wystaw autorskich własnych obrazujących przeszłość i kulturę Stargardu, Ziemi Stargardzkiej, Pomorza, obszaru Nadbałtyckiego oraz Polski,
- prowadzenie działań promocyjnych i poszerzenie współpracy międzynarodowej,
- wzmocnienie pozycji Muzeum jako markowego produktu turystycznego,
- rozwijanie nowoczesnych form działalności edukacyjnej skierowanej do wszystkich grup wiekowych,
- prowadzenie urozmaiconej działalności upowszechniającej kulturę,
- podejmowanie ciągłych starań w pozyskiwaniu środków zewnętrznych przeznaczonych na działalność bieżącą, modernizacyjną oraz zakup akcesoriów i urządzeń m.in. z programów Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

3. Gromadzenie i przechowywanie zbiorów

Jedną z podstawowych funkcji, mimo zmieniających się trendów i sposobów definiowania roli muzeów, jest gromadzenie oraz przechowanie dla następnych pokoleń świadectw kultury. Gromadzenie dóbr kultury i materiałów dokumentacyjnych w zakresie archeologii, historii, historii sztuki miasta i regionu odbywa się drogą zakupów, przekazów,

darowizn, zapisów oraz przez przyjmowanie depozytów i pozyskiwanie obiektów w trakcie badań archeologicznych.

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie poświęca tej sferze działalności należycie dużo uwagi i w dalszym ciągu będzie ją rozwijało. Stargardzkie muzeum z roku na rok sukcesywnie powiększa swoje zbiory. Wszystkie nowe muzealia są odpowiednio inwentaryzowane i naukowo katalogowane, zapewnione też są bezpieczne i odpowiednie warunki ich przechowywania. Większość zabytków muzeum pozyskuje podczas własnych badań archeologicznych. Tylko nieliczna część trafia do placówki dzięki darom i zakupom. Muzeum w kolejnych latach nadal będzie pobudzać osoby prywatne do przekazywania pamiątek, zabytków i innych wartościowych obiektów. Muzeum, będzie starało się wpłynąć pozytywnie na opinię publiczną, w celu pobudzenia i zmiany myślenia o muzeum, jako instytucji do której warto „coś” oddać ponieważ jest to nasze wspólne dziedzictwo i tylko w takiej instytucji będzie należycie przechowywane i upubliczniane. Muzeum w tym celu będzie zwoływało briefingi publicznie dziękowało za cenne dary (np. listowne podziękowanie, upominek, wystawa nabytków). Dodatkowo Dyrektor Muzeum i Rada Muzeum będą kierowali wnioski do Prezydenta Miasta Stargard o nadanie tytułu Mecenasa Kultury osobom szczególnie zasłużonym dla stargardzkiego muzealnictwa.

Jak wspomniano powyżej, tylko nieznaczna część nabytków trafia do zbiorów dzięki zakupom, a szczególnie tym związanym z aukcjami zagranicznymi. Dlatego Muzeum stara się pozyskać lokalnych i zewnętrznych darczyńców, którzy będą skłonni przeznaczyć środki finansowe na zakupy muzealiów. Przykładem tych działań są ostatnie nabytki, np. dzwon ufundowany testamentem Wilhelma Vossa (nabycie sfinansowane przez Fundację PGE), zbiór kart pocztowych (nabycie sfinansowane przez darowizny osób prywatnych oraz spółki miejskie).

Magazyny muzealiów znajdują się przy Rynku Staromiejskim 4 i są ochraniające, a zabytki znajdujące się na ekspozycjach są odpowiednio zabezpieczone w systemy antywłamaniowe oraz przeciwpożarowe. Oba systemy zabezpieczające na bieżąco są modernizowane. Jednak przestrzeń magazynowa Muzeum jest znacznie ograniczona i wymaga rozbudowy. Jednym z najważniejszych zadań dotyczących bezpiecznego i nowoczesnego przechowywania zbiorów był remont pomieszczeń gospodarczych w Szkole Podstawowej Nr 11 os. Zachód B 15 (dawniej Gimnazjum nr 4 im. Noblistów Polskich) w Stargardzie. W latach 2014-2021 Muzeum otrzymało dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w kwocie łącznej 1.159.041,64 zł i wkładzie własnym do projektu zabezpieczony w dotacji Gminy-Miasto Stargard o łącznej wysokości 434.991,73 zł,

które pozwoliły przeprowadzić remont i adaptację pomieszczeń na magazyn zbiorów archeologicznych oraz ich wyposażenie. Dzięki temu powiększono powierzchnię magazynową stargardzkiego muzeum przeznaczoną na zabytki archeologiczne z badań prowadzonych w Stargardzie oraz stworzono magazyn centralny dla zabytków archeologicznych pozyskiwanych z badań w miastach na obszarze dawnego województwa szczecińskiego, z wyłączeniem miasta Szczecina i Police (w porozumieniu z ZWKZ w Szczecinie). Pomieszczenia (o powierzchni użytkowej 535,46 m²) spełniają obecnie przyjęte standardy w nowoczesnych magazynach, które zapewniają zabytkom bezpieczeństwo oraz gwarancję ich trwałego zachowania w dobrym stanie. Stworzenie takich warunków magazynowych usprawni i ułatwi możliwość udostępniania zabytków do celów badawczych, publikacyjnych, edukacyjnych i wystawienniczych. Otwarcie Magazynu Zabytków Archeologicznych jest planowane na kwiecień 2022 r.

W najbliższej, kilkuletniej perspektywie należy zatroszczyć się o powstanie magazynu zewnętrznego dla przechowywania eksponatów historycznych, artystycznych i etnograficznych. Adaptacja takich wnętrz jest możliwa pod Szkołą Podstawową Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi os. Zachód A5 w Stargardzie. Przeznaczenie pomieszczeń na ten cel zostało uzgodnione z Prezydentem Miasta Stargard i zyskało zgodę dyrekcji szkoły. W obecnym czasie należy zlecić opracowanie koncepcji i projektu budowlanego, który pozwoli w kolejnym etapie na złożenie wniosku aplikacyjnego do MKiDN, którego celem będzie pozyskanie dofinansowania na remont i adaptację pomieszczeń na magazyn zbiorów oraz ich wyposażenie.

4. Konserwacja zbiorów

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie przykłada dużą wagę do utrzymywania zgromadzonych muzealiów w należytych stanie i do systematycznego prowadzenia prac konserwatorskich. Przez ostatnie kilkanaście lat udało się dzięki środkom celowym Gminy Miasto-Stargard i dotacjom MKiDN zorganizować Pracownię Konserwacji, która jest częścią Działu Archeologii. Kadre merytoryczną stanowią dwie osoby, które posiadają uprawnienia i umiejętności konserwatorskie przede wszystkim w zakresie zabytków archeologicznych. Wyposażenie techniczne pozyskano dzięki środkom przekazanych przez Gminę-Miasto Stargard i MKiDN w ramach projektów grantowych dotyczących wyposażenia

Magazynu Zbiorów Archeologicznych. W okresie od lutego 2019 r. do listopada 2021 r. zakonserwowano łącznie 1385 zabytków. Liczba ta pokazuje potencjał tej jednostki.

Specyfika kadry, wielkość Pracowni Konserwacji i jej wyposażenie laboratoryjne pozwala na prace konserwatorskie przede wszystkim nad zabytkami metalowymi. Pozostałe przedmioty, szczególnie te wykonane z materiałów organicznych, Muzeum przekazuje do prac konserwatorskich na zewnątrz. W każdym przypadku uwzględniana jest specyfika materiałowa obiektów muzealnych oraz specjalność instytucji przejmującej materiały do konserwacji. W związku z tym, w przypadku np. tkanin pochodzących z badań w kryptach, zleca się ich konserwację Pracowni Dokumentacji i Konserwacji Zabytków w Instytucie Archeologii UMK w Toruniu. Wartości zleceń konserwatorskich nie można w pełni ustalić z góry dla każdego roku finansowego. Sytuacja ta jest uzależniona od rodzaju i intensywności prowadzonych badań archeologicznych, a w tym specyfiki pozyskiwanych zabytków. Podobnie jest w większości zabytków artystycznych, gdzie istnieje potrzeba zlecenia konserwacji do instytucji zewnętrznych.

Jednym z podstawowych zadań Pracowni jest również utrzymywanie i kontrola warunków ekspozycji zabytków w gmachu głównym Muzeum i Bastei.

Utrzymywanie Pracowni Konserwacji jako jednostki specjalistycznej jest celem strategicznym, który umożliwia natychmiastowe działania konserwatorskie i w zasadniczej części zaspokaja własne potrzeby w tym zakresie. W miarę możliwości i pozyskania ewentualnych środków z programów MKiDN należy uzupełniać sprzęt pomiarowy i laboratoryjny Pracowni.

5. Działalność naukowo-badawcza oraz wydawnicza

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie prowadzi wielokierunkowe badania nad przeszłością oraz środowiskiem kulturowym i społecznością Stargardu, jego okolic oraz historycznego obszaru Pomorza. Tematy badawcze wynikają z charakteru zbiorów muzealnych oraz celów stawianych przed działaniami Muzeum. Wyniki prac badawczych publikowane są w wydawnictwach własnych Muzeum oraz w specjalistycznych czasopismach naukowych w kraju i za granicą. Pracownicy Muzeum uczestniczą w konferencjach naukowych w kraju i za granicą, prezentując dorobek naukowy stargardzkiej placówki, promując wiedzę o naszym mieście i regionie. Na prezentacjach i materiałach

znajduje się logotyp MAH w Stargardzie i logotyp miasta Stargard, z informacją, że Muzeum jest Instytucją Kultury Miasta Stargard.

Muzeum wydaje w miarę rokrocznie czasopismo "Stargardia", które poświęcony jest przeszłości i kulturze Pomorza oraz innym ziemiom nadbałtyckim. W przyszłym roku wydany zostanie tom XIV. Począwszy od części VIII zmieniono szatę graficzną wydawnictwa, założono stronę internetową czasopisma i adres mailowy redakcji. Zasadniczo każdy rocznik wypełniają artykuły, rozprawy, komunikaty oraz informacje o działalności MAH w Stargardzie. W ostatniej części prezentowane są nabytki muzealne oraz wyniki najnowszych odkryć i badań archeologicznych. Autorami prezentowanych prac są badacze rekrutujący się ze środowisk naukowych, muzealnych i kulturalnych oraz pracownicy merytoryczni stargardzkiej placówki muzealnej. Wszystkie artykuły są recenzowane przez specjalnie dobieranych ekspertów. W kolejnej perspektywie należy utrzymać planowe wydawanie rocznika pozyskując nowych autorów i poszerzać zasięg jego odbiorców.

Bardzo ważnym przedsięwzięciem, które MAH realizuje i nadal będzie kontynuować jest „Archiwum Pamięci Świadków i Świadectw Historii”. W zakresie tego zbioru specjalnego pozostają zdarzenia, które miały miejsce w XX w. i są one bezpośrednio (poprzez miejsce) lub pośrednio (poprzez osoby) związane ze Stargardem lub ziemią stargardzką. W Archiwum znajdują się materiały dotyczące przede wszystkim trzech sekwencji: wojny, czasu powojennego z naciskiem na lata 1945-1960, okresu tworzenia „Solidarności”. Są to wywiady i nagrania audio oraz ankiety, wspomnienia publikowane w książkach, Internecie, prasie, kopie materiałów niepublikowanych zgromadzonych w innych zbiorach, kopie wycinków prasowych, fotografii, dokumentów itp. użyczonych przez rozmówców oraz karty ankiet zawierające podstawowe dane rozmówców.

W roku 2012 Muzeum zapoczątkowało serię wydawniczą „Archeologia Stargardu”, której celem jest naukowe opracowanie i prezentacja efektów badań archeologicznych prowadzonych w Stargardzie. Dotychczas wydano pięć tomów. Wszystkie opublikowane części zostały dofinansowane w ramach programów przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w wysokości 309.308, 20 zł wraz z kwotami wkładu własnego zabezpieczonego w dotacji Gminy-Miasto Stargard w wartości 324.752,58 zł. Wydawnictwa o podobnej specyfice wiążą się jedynie z kilkoma ośrodkami w Polsce. Są to: Wrocław, Gdańsk, Warszawa, Kołobrzeg. Obecnie złożono do programu MKiDN „Ochrona Zabytków Archeologicznych” wnioski na część 1 tomu VI, który zostanie poświęcony wynikom prac archeologicznych (późne średniowiecze) prowadzonych na części tzw. kwartału XXVIII, położonego przy nieistniejącym odcinku ul. Szewskiej i ul. Włosienniczej w Stargardzie.

122

W ramach tej serii przewidywane jest przygotowanie wniosków na kolejne części tomu V, dotyczącego wyników badań na tzw. kwartale IX, 2 części tomu VI – tzw. kwartał XXVIII (nowożytność) i efektów prac prowadzonych w Kolegiacie NMP.

Ważnym elementem oferty wydawniczej są materiały, których zadaniem jest popularyzacja wiedzy i edukacja. Od 2014 r. Muzeum wydaje zeszyty edukacji muzealnej, do których należy m.in. „Klucz do Bastei”, „(Nie)znane historie...”, „Muzealnik, czyli kto?”, „Dawno temu na budowie”, „Zabytek, czyli co?”, „Wystawa, czyli jak?”. Są to wydawnictwa, które napisane zostały w sposób bardzo przystępny i adresowane są do młodego odbiorcy. Większość zeszytów zostało wydanych ze środków pozyskanych z zewnątrz. Obecnie planowane są kolejne trzy tomiki, na które złożono wnioski do programów MKiDN. Utrzymanie tej serii jest niezwykle istotne dla kompletności oferty edukacyjnej MAH w Stargardzie.

Serią popularyzującą wyniki badań archeologicznych prowadzonych przez Muzeum na terenie miasta Stargard są „Badania archeologiczne Stargardu”. Kolejny, czwarty tomik, ukazał się w 2020 r. pt.: „Do szewskiej pasji doprowadzeni. Stargardzki kwartał XXVIII w świetle badań archeologicznych”. Obecnie planowane są kolejne zeszyty poświęcone nie tylko konkretnym miejscom badań, ale również zbiorom pozyskanych zabytków. Seria poprzez swoją specyfikę przekazuje zainteresowanym w popularnej formie złożoność badań archeologicznych, zmienia postrzeganie potrzeby prowadzenia tych badań oraz wyjaśnia skomplikowane procesy zachodzące w przeszłości naszego miasta.

Istotnym *novum* jest projekt zakładający publikowanie zasobów MAH w Stargardzie w ramach dwóch zadań. Pierwszym jest digitalizacja zbiorów z wykorzystaniem m.in. fotografii, skanowania (w tym skanowania 3d) i udostępniania wyników na stronie internetowej oraz współpracy z serwisami Federacji Bibliotek Cyfrowych i Europeana. Drugim wydawnictwa książkowe w ramach serii „Katalog zbiorów”. Pierwszy tom, dotyczący zbiorów kartograficznych, został złożony jako wniosek do programu MKiDN. Inicjatywa ta wynika z braku publikacji tego typu wśród muzeów na całym Pomorzu Zachodnim. Jediną pracą spełniającą te walory jest „Plastyka gotycka na Pomorzu Zachodnim”, wydana w 1962 r. przez ówczesne Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie (dziś Muzeum Narodowe). Zupełnie inaczej przedstawia się ta sytuacja np. na Dolnym Śląsku czy Pomorzu Gdańskim. Stąd inicjatywa, której zadaniem będzie upublicznienie zbiorów stargardzkich i udostępnienie za pomocą serwisów internetowych i wydawnictw książkowych.

Kolejnym niezwykle istotnym zadaniem MAH w Stargardzie jest publikowanie katalogów wystaw. Będą one nieodzownym elementem organizowanych własnych autorskich wystaw czasowych, jednej lub dwóch w ciągu roku, które będą tworzone na wysokim poziomie merytorycznym, a tematycznie związanych ze Stargardem, Ziemią Stargardzką, Pomorzem i obszarem Nadbałtyckim. W roku 2022 r. planowane jest przygotowanie i udostępnienie wystawy czasowej pt. „*Ecclesia Mariae*. 730 lat kościoła Mariackiego w Stargardzie”.

Stargardzkie Muzeum było i będzie organizatorem sesji naukowych i spotkań popularyzatorskich. W 2022 r. planowana jest konferencja naukowa dotycząca Kolegiaty NMP Królowej Świata w związku z jej 730 leciem. Jej organizacja jest uzależniona od otrzymania dotacji z MKiDN na ten cel, gdzie wniosek został złożony w ramach programu Wspieranie Działań Muzealnych. Natomiast w 2023 r. przewidywana jest współorganizacja XXIV Sesji Pomorzoznawczej wraz z Instytutem Historycznym Uniwersytetu Szczecińskiego, Instytutem Archeologii i Etnologii PAN oraz Muzeum Narodowym w Szczecinie.

6. Edukacja i upowszechnianie

Szeroko rozumiana działalność edukacyjna jest i pozostanie jednym z najważniejszych pól działalności Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie. Za opracowanie i przeprowadzanie zajęć odpowiedzialni są pracownicy Działu Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji. Główny program edukacyjny układany jest w połączeniu z rokiem szkolnym. Zajęcia mają w większości przypadków charakter warsztatowy i odbywają się w budynkach stargardzkiego MAH. Dopasowane są do grupy odbiorców: przedszkolaków w wieku 4-6 lat, uczniów szkół podstawowych klas 0-3, uczniów szkół podstawowych klas 4-8 i uczniów szkół ponadpodstawowych. Istnieje również możliwość odbycia zajęć wyjazdowych w ramach programu „Lekcje na wymiar z dostawą do szkoły”. W okresie pandemii powstał cykl gotowych scenariuszy i materiałów edukacyjnych pt. „Muzeum w pigułce”. Propozycje mogą posłużyć jako element nauczania szkolnego, indywidualnego, zabawy dla osób w każdym wieku oraz filmy edukacyjne (dostępne na kanale: <https://www.youtube.com/c/MuzeumStargardMAH/videos>). Są to: „Muzeum? Wchodzę!”, „Czy zabytki lubią frytki”, „Gry i zabawy”, „Kości zostały

MAH

rzucone” (cykl filmów o tematyce antropologicznej), „Spacery, wyprawy, questy...”, „Legendy Stargardu i okolic” (cykl filmów), „Zwyczaje i tradycje świąteczne”, „Masa zabawy. Magiczne eksperymenty” (cykl filmów instruktażowych pokazujących doświadczenia). Informacje o propozycjach zajęć edukacyjnych podawane są na stronie internetowej muzeum www.museum-stargard.pl.

Zespół Działu Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji przygotowuje i realizuje zajęcia edukacyjne w związku z corocznymi wydarzeniami lub okresem ferii szkolnych (zimowych i letnich). Do pakietów związanych z tym zagadnieniem należą „Wakacje w Muzeum”, które w minionym roku ze względu na sytuację pandemiczną odbywały się nie tylko w budynkach Muzeum, a także na świeżym powietrzu – w Parku Piastowskim i na Starym Mieście. Były to zajęcia pt. „Pobite gary”, „Podstawy garncarstwa” i „Wehikuł czasu”. W ramach Dni Stargardu przygotowywany jest od kilku lat cykl „Dni Historyczne”, gdzie w bieżącym roku tradycyjnie widzowie mogli zwiedzić ekspozycje MAH za złotówkę, obejrzeć wystawę podwórkową fotografii podopiecznych Dziennego Domu Pobytu „Senior+” przy ul. B. Limanowskiego 24 w Stargardzie, inscenizację stargardzkich legend „Opowieści legendą podszyte”. Dużą popularnością cieszyła się wycieczka „Stargard A.D. 1900 oczyma komisarza policji i autora przewodnika po mieście Otto Zucka”, która była częścią pierwszą wydarzenia pt. „Planty” i będzie kontynuowana w roku przyszłym. Odbył się także „III Quiz Gryfa – Rozgrywki Wielkiej Wagi pod Basteją”.

Cyklicznymi wydarzeniami jest „Stargardzka Noc Muzeów” oraz „Europejskie Dni Dziedzictwa”. Podczas ostatniego wydarzenia odbywał się objazd zabytkoznawczy prowadzony we współpracy z Powiatem Stargardzkim, wystawa czasowa „Skarbiec”, warsztaty zmysłowo-sensoryczne, koncert i spotkanie sąsiedzkie oraz spacer z przewodnikiem.

Niezmiernie ważnym wydarzeniem cyklicznym jest „Dzień Pionierów Stargardu”. Jest to miejskie święto odbywające się 12. maja i przyświeca mu idea uhonorowania pierwszych powojennych mieszkańców Stargardu. W mijającym roku impreza była ograniczona ze względu na sytuację pandemiczną. Zespół MAH przygotował dziennikarską grę miejską „Wieści i plotki stargardzkie” i wystawę plenerową „Wieści z Wieści”.

Kolejnym elementem edukacji, tym razem związanym również z rewitalizacją miasta, są „Tajemnice kamienicy” jest miniprojekt zainspirowany i rozpoczęty podczas obchodów XXIII Europejskich Dni Dziedzictwa w 2015 r. Zakłada on cykl spotkań poświęconych architekturze i dawnym mieszkańcom stargardzkich kamienic (obszar Starego Miasta i Śródmieścia) wraz z włączaniem w działanie obecnych lokatorów domów. Dotychczas

odbyły się spotkania w kamienicach przy: ul. B. Limanowskiego 26, Wojska Polskiego 66, S. Czarnieckiego 19, Śląskiej 2-3, Bydgoskiej 22.

Edukacyjny i jednocześnie rozrywkowy charakter mają w ofercie stargardzkiego Muzeum jeszcze dwa *eventy*: Escape room, urodziny w Muzeum i Gry Miejskie. Pierwszy to rodzaj fabularnej gry przygodowej, w której gracze zostają zamknięci w pomieszczeniu, z którego muszą wyjść rozwiązując zagadki i wykonując zadania w niezwyklej scenerii XVI wiecznej Bastei. W 2016 roku, magazyn „National Geographic Polska” umieścił Escape room: Basteja w swoim rankingu 7 najbardziej niezwykłych escape roomów w Polsce. Obecnie do wyboru uczestników są trzy pokoje zagadek. Przyjęcia urodzinowe dla dzieci w wieku 6-15 lat odbywają się w dni weekendowe w Bastei. W ofercie znajduje się sześć tematów przyjęć: „Urodziny na książęcym dworze”, „Urodziny małego odkrywcy”, „(Nie)zapomniane gry i zabawy”, „Na pirackim podkładzie”, „Urodziny w Szkole Magii i Czarodziejstwa Basteja”, „Zwariowane laboratorium”. Muzeum co najmniej raz do roku organizuje gry miejskie dla mieszkańców Stargardu. Zwyczajowo odbywają się one we wrześniu, w ramach obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa. Istnieje również możliwość zamówienia w MAH scenariusza Gry Miejskiej i pomocy w jej realizacji.

Zupełnie podstawowym zagadnieniem jest wspólne budowanie i wypromowanie miejskiego produktu turystycznego „Trasa Muzealna”, którego część powinny stanowić obiekty MAH z ekspozycją, jakim jest. Pomysł ten był konsekwentnie realizowany w poprzednich latach, jednak został zawieszony z kilku powodów. Warto do niego jednak wrócić. Taki element zapewnia zatrzymanie potencjalnego turysty nie na godzinę lub dwie, ale na dłuższy czas w naszym mieście. Dobrym wstępem do tego była możliwość wprowadzenia do oferty Muzeum zwiedzania Kolegiaty NMP wraz punktem widokowym, co miało po raz pierwszy miejsce już w 2014 r. Pracownik MAH kierował turystę po wizycie w kościele do budynków Muzeum i wskazywał na inne ciekawe obiekty. Mam nadzieję, że po remoncie Kolegiaty MAH wróci do współpracy z Parafią w tym zakresie.

Zwiększenie atrakcyjności oferty muzealnej powinno odbywać się również poprzez „obudowywanie” najważniejszego obecnie produktu jakim jest Basteja, a po ewentualnym remoncie także budynki Muzeum przy Rynku Staromiejskim, wespół z niedawno otwartym Stargardzkim Centrum Nauki. Dlatego stworzenie trasy muzealnej z włączeniem baszty Tkaczy (Lodowej), ewentualnie zrekonstruowanej hurdycji na murach obronnych pomiędzy bramą Pyrzycką a basztą Morze Czerwone, umożliwienie zwiedzenia baszty Morze Czerwone i bramy Młyńskiej (Portowej) są kierunkiem pozwalającym na zrealizowanie tego pomysłu. Wypełnienie wskazanych obiektów ekspozycją i ukierunkowanie zwiedzania doprowadzi

nie tylko do zwiększenia liczby i intensywności ruchu turystycznego, ale przede wszystkim do powstania lokalnego produktu turystycznego, który pozwoli na „zatrzymanie” potencjalnego zwiedzającego-turystę na dłuższy czas w mieście.

Muzeum powinno mieć również związek z planowanym w 2026 r. Zjazdem Nowej Hanzy, którego gospodarzem będzie miasto Stargard. Wartym przemyślenia jest przygotowanie dużej wystawy z publikacją o związkach miasta nad Iną z Hanzą.

7. Działalność wystawiennicza

Jednym z ważniejszych działań Muzeum Archeologiczno-Historycznego jest działalność wystawiennicza. Stałe wystawy obrazujące dzieje miasta od czasów późnego średniowiecza do 1989 r.

Wystawa w Bastei została otwarta 13 czerwca 2013 roku. Na czterech kondygnacjach, zgromadzono ponad 300 zabytków i około 1000 rycin, map, archiwaliów, druków, dokumentów, fotografii czy pocztówek w multimediami. Prezentowana jest tam historia miasta od czasów sprzed jego lokacji po początek XX wieku. Jednak dzisiaj, po niemal dziesięciu latach, należy rozważyć jej przemodelowanie i zmianę eksponowanych artefaktów. Nasza wiedza o przeszłości miasta stale się powiększa, podobnie jak baza zabytków, które pozyskiwane są podczas prac archeologicznych lub w drodze zakupów. W planach jest napisanie w związku z tym projektu pozwalającego na dofinansowanie zmiany ekspozycji.

W Muzeum przy Rynku Staromiejskim ma swoje miejsce stała wystawa, która dotyczy dziejów Stargardu nosi ona tytuł „Dzień po dniu... Stargard 1945–1989” prezentowana od 11 marca 2008 r. Jest to pierwsza tak duża prezentacja powojennej historii Stargardu. Miasto i jego mieszkańcy pokazani zostali zarówno w chwilach codziennych jak i podczas ważnych wydarzeń. Jej dość tradycyjna forma wymaga zmian koncepcyjnych i przestrzennych, co zostało przygotowane w ramach projektu norweskiego. Zadanie jednak nie otrzymało dofinansowania. Połączone było z planem remontu gmachu głównego. W związku z tym należy podjąć starania o pozyskanie dofinansowania z innego mechanizmu.

Kolejną stałą wystawą jest „Aptekarstwo pomorskie i stargardzkie na przestrzeni wieków”. Ekspozycja jest wynikiem wieloletnich starań władz miejskich, stargardzkich muzealników oraz aptekarzy z Apteki „Nowa”. Ekspozycja składa się z trzech części:

pierwsza prezentuje najstarsze zabytki z aptek pomorskich; druga część to ekspedycja, gdzie znajdują się zabytkowe eklektyczne meble z 1889 roku, pochodzące z apteki „Pod Żółtą Gwiazdą” przy ul. Ks. Kard. S. Wyszyńskiego w Stargardzie. Ostatnią część wystawy stanowi laboratorium galenowe, gdzie do obejrzenia są wyciskarki oraz krajalnica do ziół, perkolator, urządzenia do przygotowywania pigułek, maści, czopków, a także służące do obróbki cieplnej takie jak piecyki i łaźnie. Cennym uzupełnieniem tej ekspozycji może być rokokowy piec kaflowy, który obecnie znajduje się w budynku plebanii Kolegiaty NMP Królowej Świata, a pochodzi z przedwojennej wystawy muzealnej. Należy go zrekonstruować i odnowić. Jego przeniesienie nie powinno stanowić problemu, ponieważ już w okresie przedwojennym został przestawiony z jednej z kamienic przy ul. Szewskiej do ówczasie tworzonego muzeum. W związku z tym jego obecna lokalizacja i tak jest wtórna.

Wystawy czasowe prezentowane są w gmachach muzeum przy Rynku Staromiejskim. W chwili obecnie można oglądać wystawę stworzoną w większości ze zbiorów własnych: „*Imago Pomeraniae* w kartografii XVI-XVIII wieku”.

W najbliższym okresie Muzeum koncentrować będzie swoją działalność wystawienniczą na organizowaniu jednej lub dwóch dużych, znaczących wystaw rocznie, które zasługiwałyby na miano wydarzenia. Poziom ich powinien być wysoki, tak by można było występować w prestiżowym konkursie na *Wydarzenie Muzealne Roku SYBILLA*, organizowanego przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów.

8. Rola MAH dzisiaj i w przyszłości

Muzeum w Stargardzie jest i pozostanie jedną z najważniejszych w mieście i powiecie stargardzkim instytucji wpływającej na budowanie regionalnej tożsamości. Ponadto jest jedyną placówką zajmującą się w pełni profesjonalnie muzealnictwem na obszarze miasta i regionu. MAH integruje i nadal będzie integrować lokalną społeczność wokół zabytków, nie zawsze łatwej przeszłości i tradycji miasta Stargard oraz jego najbliższej okolicy. Muzeum jest i nadal będzie platformą dialogu, wymiany myśli, gdzie nie unika się trudnych tematów przeszłości. Muzeum pokazuje i upowszechnia dziedzictwo pozostawione przez poprzednie pokolenia stargardzian, Pomorzian, Polaków, Niemców, Francuzów i Żydów. Dzięki takiej postawie muzeum kształtuje tożsamość społeczeństwa, „oswajając” niejako dziedzictwo,

które dzięki temu jest traktowane jako „swoje”, jest to miłowy krok na drodze do budowania społeczeństwa obywatelskiego. Szczególnie dla mieszkańców, którzy w urodzili się Stargardzie lub szeroko pojętym Pomorzu. „Obce” kulturowo otoczenie w postaci dawnej architektury, śladów języka nie są czymś niecodziennym, a powszechnym, zrozumiałym i traktowanym jako ślady przeszłości tej ziemi oraz obecnych mieszkańców.

Członkostwo Polski w Unii Europejskiej nakłada również na stargardzkie Muzeum zadania dotyczące integracji europejskiej, promocji kultury regionu, dlatego placówka włącza się w coroczne obchody Europejskich Dni Dziedzictwa przygotowując wystawy plenerowe, oraz organizując spotkania poświęcone tematowi, który w określonym roku jest wiodący.

Stargardzka placówka dostosowuje swoją ofertę i formy pracy do oczekiwań społeczeństwa informatycznego. W związku z tym istnieje potrzeba zbudowania nowej strony internetowej, która zastąpi nie wspieraną już witrynę. Oprócz bieżących informacji na stronie www.muzeum-stargard.pl umieszczony został katalog zbiorów bibliotecznych, z którego korzysta wielu profesjonalistów i pasjonatów. Od niedawna funkcjonuje również internetowy sklep muzealny, który szczególnie w obecnej sytuacji zdrowotnego zagrożenia społeczeństwa, jest ważnym instrumentem w wymianie intelektualnej pomiędzy muzealnikami a odbiorcami naszej pracy.

Aby zapewnić rozwój placówki i optymalny poziom pracy należy skupić się w najbliższych latach szczególnie na trzech zagadnieniach. Jest to modernizacja budynków przy Rynku Staromiejskim, adaptacji pomieszczeń pod Szkołą Podstawową Nr 2 na Magazyn Zabytków Historycznych, Artystycznych i Etnograficznych oraz podniesienia poziomu wynagrodzeń kadry. Ten ostatni aspekt jest niezmiernie ważny z tego powodu, że to właśnie z powodu zbyt niskich zarobków bardzo wartościowi pracownicy posiadający wykształcenie kierunkowe poszukują atrakcyjniejszych miejsc pracy i rezygnują z pracy w zawodzie.

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Stargardzie jest i pozostanie jednym z ważniejszych punktów ruchu turystycznego w mieście. Budowa i rozwój produktu turystycznego w postaci Trasy Muzealnej powinien stać się ważnym elementem strategii miasta Stargard.

Za swoją działalność Muzeum oraz pracownicy zostali w ostatnich latach nagrodzeni bądź otrzymali wyróżnienia:

- w 2017, Zachodniopomorskie Muzealne Wydarzenie Roku 2016: Patrycja Jakubiak i Przemysław Antczak z Działu Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji oraz Małgorzata Darowna z pracowni KOprojektownia, otrzymali wyróżnienie za projekt

Ma

- zeszytów edukacji muzealnej, czyli serię książeczek "Muzealnik, czyli kto?", "Zabytek, czyli co?" i "Wystawa, czyli jak?",
- w 2018, Zachodniopomorskie Muzealne Wydarzenie Roku 2017: Przemysław Antczak ze swoim projektem "Tajemnice kamienicy" otrzymał nagrodę w kategorii „Działalność edukacyjno-popularyzatorska”, a w kategorii „Wystawa” wyróżnienie otrzymali Marta Bierca, dr Monika Ogiewa-Sejnota i Piotr Tarnawski za wystawę "Para buch - miasto w ruch",
 - w 2021, Zachodniopomorskie Muzealne Wydarzenie Roku 2020: kustosz Jolanta Aniszewska otrzymała wyróżnienie w kategorii „Działalność wystawiennicza” za wystawę "Losy (nie)równoległe. W 80. rocznicę lutowych deportacji Żydów z niemieckiego Stargardu i Polaków z Kresów Wschodnich", a Marcin Burdziej otrzymał wyróżnienie w kategorii "Działalność edukacyjna i popularyzatorska" za internetowy dziennik badań archeologicznych "Dziennik pisany z krypty",
 - w 2021, konkurs na wydanie naukowej monografii historycznej Ośrodka „Pamięć i Przyszłość”: kustosz Jolanta Aniszewska otrzymała wyróżnienia za pracę „Zamęt. Czas powojnia w Stargardzie i okolicznych miejscowościach”.

Oferta, jaką Muzeum proponuje mieszkańcom i turystom jest różnorodna i będzie w najbliższych latach rozbudowywana, tak by stała się jeszcze pełniejsza. Wielką atrakcją w postaci imprezy plenerowej, która przyciągnęła nie tylko mieszkańców miasta i okolicy, ale i wielu turystów, był festyn historyczny „W krainie Gryfa” związany z wydarzeniami okresu wojny 30-letniej. Niestety od kilku lat została zawieszona. Należy podjąć starania, które umożliwią powrót do organizacji tego przedsięwzięcia i wpisania go na stałe do miejskiego kalendarza imprez.

MAH w Stargardzie nadal będzie poszukiwało środków finansowych na realizację swoich statutowych zadań i będzie inwestowało w kapitał ludzki, w szkolenia pracowników, udział w konferencjach, warsztatach, czy rozwój naukowy muzealników.

9. Zarządzanie MAH oraz finansowanie

Dotychczasowa struktura organizacyjna Muzeum Archeologiczno-Historycznego oparta jest na następujących działach: Dział Archeologii z Pracownią Konserwacji, Dział Historii i Badań nad Społecznością Lokalną, Dział Dokumentacji Zabytków,

Dział Upowszechniania Sztuki, Edukacji i Promocji, Biblioteka oraz Dział Administracyjno-Gospodarczy i stanowisko Głównego Księgowego. Dobrem samym w sobie jest kompetentny i oddany instytucji zespół pracowników Muzeum. W chwili obecnej w placówce są zatrudnione 24 osoby (23 etaty). Priorytetowym zadaniem jest podniesienie wynagrodzeń wśród pracowników co będzie jednym z ważniejszych celów Dyrekcji MAH.

Muzeum Archeologiczno-Historyczne finansowane jest w głównej mierze z dotacji Gminy Miasto Stargard. Dochody własne osiągnane są w głównej mierze poprzez: wpływy ze sprzedaży biletów, z najmu lokalu, ze sprzedaży wydawnictw, z nadzorów archeologicznych oraz dotacje na zadania własne Muzeum od JST, np. w ramach porozumień. Muzeum pozyskuje środki finansowe różnych programów, w szczególności MKiDN.

Dotacja Gminy Miasto Stargard oraz środki finansowe pochodzące z innych źródeł pokrywają działalność podstawową, a więc organizację wystaw, działalność edukacyjną, naukową, wydawniczą, konserwację muzealiów, zakupy do biblioteki itd. Aby zapewnić sprawne i z opisanymi wyżej kierunkami rozwoju Muzeum należy zapewnić datację z budżetu Gminy Miasto co najmniej na takim samym poziomie co planowana na rok 2022, z uwzględnieniem inflacji oraz planowego podnoszenia wynagrodzeń w sferze kultury, który może być rozłożony w czasie.

10. Podsumowanie

Dzięki realizacji określonych w niniejszym dokumencie kierunków, Muzeum Archeologiczno-Historyczne osiągnie znaczący rozwój na wszystkich polach swojej aktywności, tj. gromadzenia, konserwacji i naukowego opracowania zbiorów, działalności badawczej, edukacyjnej, upowszechnieniowej oraz ochrony i zachowania zabytkowych siedzib. Potwierdzi swój status instytucji wiodącej w mieście oraz w regionie w zakresie ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturalnego. Większość wskazanych w powyższych założeniach kierunków jest już w trakcie realizacji i wynika z wcześniej wdrożonych planów.

Muzeum nadal będzie instytucją dającą mieszkańcom regionu oraz przybywającym tu turystom bogatą ofertę kulturalną, instytucją skutecznie chroniącą dziedzictwo kulturowe Stargardu i regionu, promującą jego bogactwo i różnorodność w kraju i za granicą.

